

OPSAMLING PÅ DIALOGMØDE MED SKOLEBESTYRELSER 6. NOVEMBER 2014

Torsdag den 6. november var der dialogforum mellem Børne- og Ungdomsudvalget (BUU) og repræsentanter fra skolebestyrelserne.

Børne- og Ungdomsborgmester Pia Allerslev bød velkommen og takkede for, at deltagerne vælger at engagere sig i den københavnske folkeskole. Skolebestyrelserne yder et vigtigt arbejde, da skolebestyrelsen er med til at sætte retning på skolens udvikling og bidrager til at sikre læring og trivsel for eleverne i samarbejde med ledere og medarbejdere. Arbejdet med folkeskolereformen fylder meget på skolerne nu, og der knokles med at sikre en god implementering af reformen. Samtidig orienterede Pia Allerslev om, at arbejdet med se på fremtidens fritidstilbud er påbegyndt. Med folkeskolereformen er skoledagen længere, og samtidig er åbningstiden i fritidstilbuddene kortere. Hvis Københavns Kommune fortsat skal kunne tilbyde børnene et attraktivt fritidstilbud, er det derfor nødvendigt at se den nuværende fritidsstruktur efter i sømmene. Børne- og Ungdomsudvalget drøfter sagen 10. december, hvorefter den sendes i høring blandt alle forældre- og skolebestyrelser.

På mødet var der fokus på to emner:

- Det velfungerende skolebestyrelsesarbejde
- Bevægelse i skolen

DET VELFUNKERENDE SKOLEBESTYRELSESARBEJDE

Andreas Nielsen fra skolebestyrelsen på Langelinieskolen holdt et oplæg om hans erfaringer med skolebestyrelsesarbejdet. Oplægget satte fokus på, hvilke tiltag og opmærksomhedspunkter der er betydningsfulde for at opnå et velfungerende skolebestyrelsesarbejde. Eksempelvis har skolebestyrelsen gode erfaringer med at:

- Have tydelig ordstyrer som ikke er formanden for bestyrelsen
- Etablere aktive udvalg som mellem bestyrelsesmøderne arbejder med et givent område
- Mødet styres så varigheden er max to timer, og der spises sammen inden mødet. Evt. udvalg mødes inden selve skolebestyrelsesmødet

Andreas Niensens slides fra oplægget er vedhæftet opsamlingen.

GRUPPEDRØFTELSER

Deltagerne var inddelt i grupper med repræsentanter af både forældre og politikere. Der var to runder af drøftelser:

1. Samarbejde og indflydelse
2. Temaer i folkeskolereformen

Nedenfor følger pointer fra gruppedrøftelserne:

1. runde: Samarbejde og indflydelse

Hvordan kan en skolebestyrelse komme i dialog med et BUU-medlem?

- Skolebestyrelsen kan skrive direkte mails
- BUU-medlemmer kan inviteres på besøg eller til drøftelser på skolerne
- Politikerne vil gerne lytte og drøfte
- Der er en opfattelse af, at det er de skolebestyrelser, som råber højest, som i højere grad bliver hørt af BUU, og at dialogen oftest omfatter konflikter. Derfor kan det være hensigtsmæssigt også at tage kontakt til BUU, når en skolebestyrelse vil dele positive fortællinger fra en skole
- Skolebestyrelser kan kontakte medlemmer af BUU med sager af principielle spørgsmål, så sagen evt. kan rejses i BUU – evt. kan skolebestyrelsen få foretræde på mødet
- Det kommer mange mails til BUU-medlemmer, så en mail kan desværre drukne i mængden, så skolebestyrelsen opfordres til at være konstruktive og lave et grundigt forarbejde inden henvendelse
- Godt råd: Læs BUU's dagsorden på: <http://www.kk.dk/da/om-kommunen/politisk-organisation/politiske-udvalg/boerne-og-ungdomsudvalget>
- Tag kontakt om stort og småt – politikere vil gerne i dialog

- Skolebestyrelser kan invitere et medlem af BUU til et bestyrelsesmøde

Hvad er en god høringsproces set med et BUU-medlems øjne og et skolebestyrelsesmedlems øjne?

- Der er ofte mange høringssvar i en høringsproces. Høringssvarene behandles af forvaltningen, og BUU får præsenteret et overblik sammen med høringssvarene i bilag. Vigtige sager kan med fordel følges op af anden kontakt end høringssvaret
- Det giver god mening, at skolebestyrelserne laver høringssvar
- Høringssvar er gode at bruge til politiske drøftelser
- Oftest vil der være en dialog forud for udkastet, som danner grundlag for høringsmaterialet
- Skolebestyrelser oplever, at høringsprocesser er reel høring
- Tidsfristen for høringssvar kunne godt være længere
- Skolebestyrelser savner tilbagemelding på høringssvar og særligt i forhold til kvalitetsrapporten
- Skolebestyrelserne ønsker at blive inddraget i dialogprocesser før selve høringen
- Forvaltningen skal på forhånd benytte sig af sparringsgrupper, brugerdriven innovation
- Indflydelse er bedst før selve høringen

Hvilke gode eksempler på samarbejde mellem BUU og skolebestyrelser kan være gode forbilleder på fremtidigt samarbejde?

- Tæt samarbejde mellem skolebestyrelser og politikere i forbindelse med 4-skole samarbejdet på Amager
- Skolebestyrelserne kan med fordel gå i dialog med politikere valgt i nærområdet
- Det er skolebestyrelse, som henvender sig til politikerne – skolens ledelse og forvaltningen er embedsmænd, der ikke agerer politisk
- Tydelige meldinger fra BUU om årsager bag beslutninger fremmer samarbejdet
- Invitér BUU ud: Politikerne vil gerne besøge skolerne
- Besøg giver opmærksomhed i forvaltningen – evt. advisér forvaltningen på forhånd
- Overborgmesteren kom ud og kiggede på Skolen ved Sundet

På hvilke tider af året er der mulighed for, at skolebestyrelserne kan få indflydelse og på hvilke emner?

- Emner til dialogmøder – spørg bredere ud end til Skole og Forældre/Brug Folkeskolen
- Skolebestyrelsen savner data for skolens virksomhed
- Hvor går man hen med ønsker, der ikke kan løftes i skolebestyrelsen, fx flere ressourcer?

Særlige drøftelser om kvalitetsrapport:

- Skolebestyrelserne savner sammenligningsgrundlag for data i kvalitetsrapporten mellem skoler
- Data i kvalitetsrapporten skal nuanceres, fx skolens evne til at rykke eleverne fagligt over tid
- Forskellige temaer fra kvalitetsrapporten kan med fordel tages op i skolebestyrelsen til drøftelse henover hele året. Det giver mulighed for mere dybdegående drøftelser
- Fejl i kvalitetsrapporten medfører, at skolebestyrelsen bliver usikre på resten af indholdet
- Skolebestyrelser savner tilbagemelding på høringssvar og særligt i forhold til kvalitetsrapporten

2. runde: Temaer fra folkeskolereformen

Grupperne drøftede tre temaer fra folkeskolereformen:

- Lektiehjælp og faglig fordybelse
- Understøttende undervisning
- Åben skole

Grupperne havde fokus på skolebestyrelsernes overvejelser ift. temaerne, og hvad der skal til for at realisere temaerne i skolernes hverdag.

Lektiehjælp og faglig fordybelse:

- Flere skolebestyrelser peger på, at det ikke er optimalt, at lektiehjælpen i de mindste klasser er placeret på fritidshjemmene. Der er ikke nok forbindelse mellem skolens undervisning og lektiehjælpen
- Fritidshjemmene fortolker lektiehjælp forskelligt
- Få børn deltager i lektiehjælpen
- Pædagogerne har behov for kompetenceudvikling for at varetage lektiehjælpen. Forvaltningen bør have fokus på dette
- Lektiehjælp fungerer ikke i nuværende form. Der er for mange elever pr. voksen.

Understøttende undervisning:

- Der er behov for videndeling ift. understøttende undervisning
- Den understøttende undervisning er på mange skoler placeret i separate blokke på skemaet. Der er behov for videndeling om, hvordan understøttende undervisning kan skemalægges bedst muligt
- Samarbejde med lærere og pædagoger – der er behov for fokus på, hvordan pædagogernes kompetencer kommer i spil bedst muligt og bliver en del af det etablerede teamsamarbejde
- Det er svært at finde tidspunkter for møder mellem pædagoger og lærer i hverdagen
- I øjeblikket er skolerne i gang med at finde en form for understøttende undervisning, som tager tid
Det er vigtigt at sikre videndeling og inspiration fra hinanden undervejs med tiden

Åben skole:

- Vigtigt at åben skole er forankret lokalt
- Nogle skoler har en ugentlig linjedag, som bliver brugt til at komme ud
- En hel række kulturinstitutioner, virksomheder og private stiller sig til rådighed for det åbne samarbejde
- Til eksempel har en skole udeskole i skoven i 0.-2. klasse
- Et andet eksempel er en skole, som har samfundsskole i 8.-9. klasse
- Et tredje eksempel er kulturklasser
- Der er et ønske om mere samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne
- En mulighed er praktik i virksomheder i nærområdet for børnene
- Der er sat penge af til samarbejdsprojekter med ungdomsuddannelser og ungdomsskolen
- Nogle skolebestyrelser ønske naturbaserne tilbage
- Det er vigtigt, at åben skole-samarbejder er længerevarende forløb, ikke ”shoppeture”
- Kunne man lave nogle breve som forældre kunne tage med til deres virksomhed med invitation til samarbejde?
- Der er et ønske om flere ressourcer til at komme ud med eleverne på skoler i København

BEVÆGELSE I SKOLEN:

Anne Bahrenscheer, som er idrætsskordinator på UCC, holdt oplæg om bevægelse i skolen i forbindelse med folkeskolereformen. Anne fortalte om den dokumenterede sammenhæng mellem fysisk aktivitet og læring og skitserede forskellige bevægelsesformer i skolen:

- Aktive pauser
- Fysisk træning
- Bevægelse integreret i undervisningen
- Idrætsfaget

Forsamlingen fik efterfølgende en smagsprøve på en aktiv pause.

AFRUNDING OG TAK FOR I DAG:

Tobias Børner Stax, direktør i Børne- og Ungdomsforvaltningen, rundede dialogmødet af og takkede for fremmødet og de engagerede og konstruktive drøftelser i grupperne. Tobias opfordrede skolebestyrelsesmedlemmerne til at tage viden fra oplæggene og gruppedrøftelserne med hjem på skolerne og bringe det i spil i relevante sammenhænge.

VEJLEDNING TIL LEKTIEHJÆLP OG FAGLIG FORDYBELSE I FRITIDSHJEM OG KKFO - 0. TIL 3. KLASSE

Vejledningens indhold

Denne vejledning er en samlende ramme for faglig fordybelse og lektiehjælp på fritidshjem og KKFO. Vejledningen beskriver roller, ansvar, placering og økonomi. Vejledningen er også et inspirationsredskab til, hvordan opgaven konkret kan løses ude på det enkelte fritidshjem eller KKFO.

Vejledningen er målrettet alle skoler herunder specialskoler, fritidshjem og KKFO'er, og den skal understøtte implementeringen af faglig fordybelse og lektiehjælp samt samarbejdet skoler og institutioner imellem.

Lovgrundlaget for lektiehjælp og faglig fordybelse

Det fremgår af folkeskoleloven, at faglig fordybelse herunder lektiehjælp – sammen med den øvrige undervisning – skal sigte mod at opfylde folkeskolens formålsparagraf; Fælles Mål i fagene samt styrke undervisningsdifferentieringen.

Det er obligatorisk for skolerne at tilbyde faglig fordybelse og lektiehjælp fra skoleåret 2014/15. Deltagelse heri er indtil næste folketingsvalg frivillig, hvorefter det bliver obligatorisk for alle elever at deltage.

I København er det besluttet, at faglig fordybelse og lektiehjælp for 0.-3. klasse organiseres under skolen, men placeres på fritidshjem og KKFO frem til, at tilbuddet gøres obligatorisk.

Til gavn for alle børn

Folkeskolereformen skal ikke alene forandre vores måde at drive skole på. Med folkeskolereformen er det også nødvendigt at nytænke og udvide lektiebegrebet.

Fritidshjem og KKFO'er skal kende til børnenes læringsmål, så lærere og pædagoger i fællesskab kan arbejde med børnenes udvikling og læring. Det er ikke hensigten, at børnene skal have mere af det samme, men lærere og pædagoger har grundet deres forskellige faglighed også forskellige muligheder og tilgange, der kan understøtte børnenes alsidige dannelse og livsduelighed. Hensigten med folkeskolereformen er, at denne forskellighed i højere grad skal komme børnene til gode og bl.a. øge chanceligheden.

Ifølge folkeskolereformen skal fagligt stærke elever udfordres udover Fælles Mål. Faglig fordybelse og lektiehjælp på fritidshjem kan understøtte dette. Fagligt stærke børn kan på fritidshjemmet/KKFO'en få en mulighed for at fordybe sig i selvvalgte emner og selvstændigt søge ny viden eksempelvis i fagbøger eller på nettet. Pædagogernes opgave er at støtte børnene i processen og komme med nye vinkler, perspektiver og

udfordringer i forhold til de opgaver, som barnet har stillet sig selv, eller som den voksne har stillet barnet. Derudover er det pædagogernes opgave at sikre, at børnene får en variation og mangfoldighed af oplevelser, der understøtter det enkelte barns motivation og lyst til at lære.

For de fagligt udfordrede børn er det særligt afgørende, at de får oplevelsen af at kunne mestre noget, da det at kunne mestre giver det enkelte barn troen på at kunne lære og mestre endnu mere. Det pædagogiske personale kan understøtte barnets læringspotentiale og lyst til at lære mere, ved at give dem tid til at fordybe sig og få mulighed for at blive længere i et læringsrum, når der er behov for det. Med afsæt i børnenes læringsmål skal det pædagogiske personale tilrettelægge aktiviteter, der til stadighed støtter op om det, barnet har fokus på.

Forældrene vil opleve, at der i løbet af deres barns dag sker en koordineret og sammenhængende pædagogisk indsats med fokus på barnets læring og behov. Derudover kan forældrene få sparring og vejledning fra både lærere og pædagoger til at støtte op omkring deres barns trivsel og udvikling.

Faglig fordybelse og lektiehjælp i praksis

Allerede i dag tilbydes der lektiehjælp på fritidshjem og KKFO, og det er derfor muligt at trække på de erfaringer, der allerede er på området og videreudvikle herpå, så det fremadrettet omfatter mange andre typer aktiviteter end traditionel lektiehjælp.

Faglig fordybelse og lektiehjælp kan tilrettelægges sådan, at børnene gradvist vænnes til at arbejde på egen hånd og involveres direkte i egne læringsprocesser. Aktiviteterne kan også tilrettelægges sådan, at det ikke altid opleves som en læringsituation af barnet – fx gennem voksenstyrede aktiviteter, arbejde i værksted, leg og legende læringsforløb, informationssøgning eller højtlesning.

Det er væsentligt at skoledagen, faglig fordybelse og lektiehjælp ses som et samlet og et koordineret tilbud, som udspringer af læringsmålene for de forskellige hold og årsplanlægningen for arbejdet i de enkelte fag. Der skal arbejdes med læringsmål på individniveau. Det sker når barnet arbejder individuelt, men også i sammenhænge, hvor legen og fællesskabet er rammen. Faglig fordybelse og lektiehjælp er et tilbud til alle børn – uanset behov.

Nedenfor gives en række eksempler på, hvordan faglig fordybelse og lektiehjælp kan udforme sig i praksis:

- Tal, former og størrelser inddrages bevidst i hverdagsaktiviteter. Man kan eksempelvis tilberede et måltid sammen herunder læse opskrift, foretage indkøb og madlavning. Man kan foretage opmålinger af bygninger og legepladsen og bagefter bygge det i Lego, og man kan udvælge spil og lege, der har fokus på tal og matematik.
- Det skrevne sprog tydeliggøres i det fysiske rum og anvendes aktivt af både voksne og børn. Børnene skal opfordres til at skrive korte tekster, fx til et billede de har malet, eller et foto de har taget på tur. Man kan også lede efter skrevne ord i nærområdet og på biblioteket eller eksempelvis etablere et sangskrivningsværksted.
- Det talte sprog bruges målrettet i enhver samtale med børnene. De voksne er børnenes sproglige rollemodeller, og de skal skabe rum for at børnene udfolder sig sprogligt og tør eksperimentere med deres sprog. Dette kan fx ske gennem dialogisk læsning, rollelege, musik, teater og videoproduktion.

- Der tilrettelægges tematiske forløb, som indeholder forskellige pædagogiske metoder og aktiviteter og dermed læringselementer som fx matematik, sprog, teknik, motorik og samarbejdsøvelser.
- Børnene kan på fritidshjemmet øve sig på nogle af de færdigheder, som kræver gentagelse for, at man kommer til at mestre dem – fx at blive en god læser.
- Børnene hjælpes med at færdiggøre opgaver til skolen som fx en skriveopgave, et mundtligt oplæg, matematikopgaver mm.

Rollefordeling mellem skole, fritidshjem/KKFO og forældre

Ifølge *Mål for stærkt samarbejde* skal skoler og institutioner ”koordinere og formidle deres respektive pædagogiske indsatser indbyrdes” med henblik på ”at understøtte børns udviklings- og læringspotentiale”. Derudover skal skoler og institutioner ”samarbejde med og inddrage forældrene i det pædagogiske arbejde”.

Opgaven om faglig fordybelse og lektiehjælp skal ses som en opgave, hvor ansvaret ligger på skolen, selvom den i en overgangsperiode frem til august 2016 er placeret på KKFO'er og fritidshjem, og derfor i praksis almindeligvis varetages af pædagogisk personale ansat på fritidsinstitutionerne.

Skolebestyrelsen har ansvaret for at formulere principper for faglig fordybelse og lektiehjælp. Pædagogerne skal have mulighed for at give input til skolebestyrelsens drøftelser om dette. Det kan eventuelt ske i forbindelse med at samarbejdsaftalen for *Stærkt Samarbejde* udformes eller via fritidshjemmets repræsentant i skolebestyrelsen.

Det er en god idé at koordinere faglig fordybelse og lektiehjælp på fritidshjem /KKFO med ressourcecentrene, der er ansvarlige for lektiehjælpen for de øvrige klassetrin.

Det fremgår af loven, at tilbuddet kan til- og fravælges på daglig basis. I praksis foreslås det, at skolen i samarbejde med forældrene afdækker behovet for faglig fordybelse og lektiehjælp. Det anbefales, at dette gøres 2-3 gange i løbet af et skoleår. Eventuelt i forbindelse med skole-hjem-samtaler og forældremøder. Ændringer i gruppens størrelse har ingen økonomiske konsekvenser, da afregningerne foretages en gang årligt jf. afsnittet om *Økonomi og afregning*.

Skolen formidler behovet til fritidshjemmet/KKFO'en. Det skal fra skolen formidles, hvilke overordnede mål der skal være for det enkelte barn eller gruppe af børn. Kommunikation omkring det kan eventuelt ske ved, at fritidshjemmet kobles på skoleintra.

Det er skolens opgave at formidle principperne faglig fordybelse og lektiehjælp til forældrene, og hvornår det finder sted. Det sidste er særligt vigtigt i forhold til de børn, der ikke er indskrevet i fritidshjem/KKFO.

Ligeledes er det skolens opgave at udarbejde en liste til fritidshjemmet/KKFO'en over de børn, der ikke er indskrevet, men efter aftale med forældrene skal deltage i faglig fordybelse og lektiehjælp.

Det er nødvendigt med et særligt fokus på børn, der ikke går på fritidshjem/KKFO. For dem kan der være bekymring for, om nogle af dem fravælger tilbuddet om faglig fordybelse og lektiehjælp, når det placeres på fritidshjemmet. Der er derfor brug for, at der tages særligt hånd om dem i samarbejdet mellem skole og fritidshjem/KKFO.

Det er fritidshjemmets/KKFO'ens ansvar at tilrettelægge relevante aktiviteter, der understøtter det enkelte barns læringsmål samt formidle til forældrene, hvordan der helt konkret arbejdes med faglig fordybelse og lektiehjælp.

Det er fritidshjemmets ansvar at registrere, hvilke børn der møder op.

Organisering

Tilbuddet skal i den første periode, hvor deltagelse er frivillig, gennemsnitligt have et omfang på to ugentlige klokke timer for 0.-3. Tilbuddet skal placeres om eftermiddagen i ydertimerne. Loven indeholder enkelte muligheder for fravigelse af den foreslåede bestemmelse om krav til organiseringen af lektiehjælp og faglig fordybelse.¹

Faglig fordybelse og lektiehjælp kan lægges som et sammenhængende og afgrænset modul, men det kan også fordeles over flere dage. Det er fritidsinstitutionen, der beslutter den konkrete organisering indenfor de principper, som skolebestyrelsen har beskrevet. Men for at sikre den optimale understøttelse af børnenes læring og udvikling, bør det faglige perspektiv og børnenes læringsmål tænkes ind i stort set alle de aktiviteter, der finder sted på fritidshjemmet/KKFO'en. Jf. afsnittet: *Hvordan?*

I institutioner, hvor der skal tilbydes faglig fordybelse og lektiehjælp til børn, der ikke er indskrevet, er det mest hensigtsmæssigt at samle tilbuddet på en til to dage. Hvis børn, der ikke er indskrevet på fritidshjemmet/KKFO'en, generelt gerne vil blive efter den faglige fordybelse, så kan fritidshjemmet/KKFO'en tage en snak med forældrene om, at det kunne være en god ide at indmelde barnet i fritidstilbuddet.

Fysisk placering og indretning

Udgangspunktet er, at faglig fordybelse og lektiehjælp for 0.-3. klasse fysisk placeres på fritidshjemmene. De vil også fint kunne foregå på skolens matrikel, hvis der er enighed om det blandt skolen og de tilknyttede fritidshjem.

Når lektiehjælp og faglig fordybelse placeres på fritidshjemmet sørger man via *følgeordningerne* for, at alle de børn, der skal deltage i faglige fordybelse og lektiehjælp, kommer fra skolen til det pågældende fritidshjem.

Der stilles ikke særlige krav til indretningen af de lokaler, hvor den faglige fordybelse og lektiehjælpen skal finde sted, men indretningen kan med fordel afspejle rummets pædagogik. Derfor er det væsentligt at overveje, hvilke læringsmiljøer der tilbydes qua den fysiske indretning. Det kan være nødvendigt at evaluere på, hvordan institutionens rum og værksteder kan gøres til bedre eller alternative læringsmiljøer. Står møblerne hensigtsmæssigt? Er de rette materialer og værktøjer til stede? Er de tilgængelige for børnene? Er det tydeligt for børnene, hvad rummet skal bruges til? Er det muligt at finde et rum, hvor der er ro? Osv.

¹ Kravene til organisering og placering bortfalder for skoler, der inden den 1. august 2014 har indsendt en pædagogisk begrundet ansøgning. Endvidere bortfalder kravet for skoler, der senest den 1. januar 2014 har placeret lektiehjælp og faglig fordybelse fra skoledagens begyndelse. Disse bestemmelser er møntet på heldagsskoler.

Registrering af børn

Fritidshjem og KKFO fører i forvejen fremmødere registrering (mange steder på papir). Samme registrering kan bruges til at sikre, at de børn, der efter aftale med forældrene skal deltage i faglig fordybelse og lektiehjælp, møder op. Dette bliver dog væsentligt lettere, når Digital Daginstitution implementeres i løbet af vinteren 2014/15. Med en elektronisk fremmødere registrering kan data let trækkes og videreformidles.

Børn, der ikke går på fritidshjem, men deltager i faglig fordybelse og lektiehjælp, registreres på den liste, som skolen har videregivet til fritidshjemmet/KKFO'en.

Det er vigtigt, at skole og fritidshjem/KKFO har beskrevet en procedure for, hvordan der følges op på de børn, der udebliver fra faglig fordybelse og lektiehjælp på trods af aftale med forældrene.

Ansvar og forsikring

Når undervisningen henlægges til faciliteter uden for skolen, påhviler det skolelederen at føre tilsyn med elevernes færden, jf. bekendtgørelse nr. 38 af 10. januar 1995 om tilsyn med folkeskolens elever i skoletiden.

Uanset om barnet er indskrevet i fritidshjemmet eller ej, er det skolelederens ansvar at føre tilsyn med elevernes færden mellem skole og fritidshjem, når man vælger at henlægge undervisningen til fritidshjem. Det bør således aftales mellem skole og fritidshjemmet, hvorledes eleverne kommer fra skole til fritidshjem på forsvarlig vis.

Skolelederens/institutionspersonalets ansvar er identisk, uanset om barnet er indskrevet i fritidshjem eller ej.

Den kommunale selvforsikringsordning omfatter både børn i kommunale institutioner og folkeskoler. De selvejende daginstitutioner tegner selv erhvervsansvarsforsikring, og det er denne forsikring, der skal dække, hvis børnene kommer til skade på grund af ansvarspådragende adfærd hos en ansat i institutionen. Dette gælder, uanset barnet er indskrevet i institutionen eller ej.

Økonomi og afregning

På grund af den særlige organisering af lektiehjælp og faglig fordybelse for indskolingen i skoleårene 2014/15 og 2015/16 håndteres bevillingen hertil på en særlig måde.

Det er skolen, som har ansvaret for lektiehjælp og faglig fordybelse. Derfor udmeldes den del af bevillingen, som tildeles 0.-3. klasse, til skolen som en særbevilling. Det er fritidshjemmet, der har personalet til lektiehjælp og faglig fordybelse, hvorfor der skal ske en afregning mellem skolen og fritidshjemmet.

Som udgangspunkt er skolen forpligtet til at anvende fritidshjemmenes personale. Det kan dog lokalt aftales, at der anvendes personale ansat på skolen, hvis fritidshjem og skole er enige om dette. Områdecheferne inddrages i denne dialog.

Skolen overfører midler til det enkelte fritidshjem for det antal børn, som potentielt kan modtage tilbuddet. Der afregnes derfor for det antal børn, som er indskrevet på det enkelte fritidshjem, plus ikke-indskrevne børn tilført det pågældende fritidshjem. Dvs. der skal afregnes for det antal børn, som tilbydes lektiehjælp og faglig fordybelse på fritidshjemmet. Der afregnes pr. barn ganget med satserne i tabel 1.

Tabel 1. Satser for afregning mellem skole og fritidshjem, kr.

Type	Klassetrin	Årlig sats	5/12-sats 1.8.2014- 31.12.2014
Almene folkeskoler	0.-3. klasse lektiehjælp FSR	1.473	614
Special-undervisning	0.-3. klasse lektiehjælp FSR - kategori 1	3.725	1.552
Special-undervisning	1.-3. klasse lektiehjælp FSR - kategori 2	4.194	1.748
Special-undervisning	0.-3. klasse lektiehjælp FSR - kategori 3	7.627	3.178
Specialskoler	0.-3. klasse lektiehjælp FSR - kategori 1	3.725	1.552
Specialskoler	0.-3. klasse lektiehjælp FSR - kategori 3	7.627	3.178
Specialskoler	0.-3. klasse lektiehjælp FSR - kategori 4	8.509	3.545

Inden for den økonomiske ramme, som fritidshjemmet modtager fra skolen, har fritidshjemmet ansvaret for at tilbyde lektiehjælp og faglig fordybelse til de børn, som har valgt dette, og almindelige fritidshjemsaktiviteter til børn, som fravælger lektiehjælp og faglig fordybelse.

Hvis der opnås enighed om, at skolen skal varetage hele eller dele af faglig fordybelse og lektiehjælp for indskolingen, justeres afregningen mellem skole og fritidshjem derefter. Fx vil en skole kun overføre 50 % af satsen pr. barn, hvis skolen varetager 50 % af lektiehjælp og faglig fordybelse for indskolingen.

Ovenstående afregningsmodel gælder kun 0.-3. klasse. For 4.-9. klasse foregår lektiehjælp og faglig fordybelse på skolen. Bevillingen hertil er lagt ind i skolernes elevsatser. Skolerne skal derfor organisere et tilbud om lektiehjælp og faglig fordybelse for 4.-9. klasse. De elever, som fravælger lektiehjælp i 4.-7. klasse, har mulighed for at deltage i fritidstilbuddet, som foregår i klubben (fritidsklub og juniorklub).

For specialområdet skal der i nogle tilfælde findes lokale løsninger, da især specialklasserækker kan være fordelt på mange fritidshjem. Det gælder særligt den store specialklasserække på Nyboder Skole. Der udarbejdes lokale løsninger for dette. Områderne inddrages i dette.

Samme princip gælder for modtagelsesklasser, som vil have vanskeligt ved at passe ind i konceptet for lektiehjælp og faglig fordybelse på fritidshjemmene. Der skal derfor udarbejdes lokale løsninger på de skoler, som har modtagelsesklasser. Områderne inddrages i dette.

VEJLEDNING OG INFORMATIONER SOM SVAR PÅ SPØRGSMÅL PÅ DIALOGMØDE 6. NOVEMBER 2014

Torsdag den 6. november var der dialogforum mellem Børne- og Ungdomsudvalget og repræsentanter fra skolebestyrelserne.

Forvaltningen har på baggrund af gruppedrøftelserne om folkeskolereformen samlet en række informationer og materialer, som kan være gavnlige for skolebestyrelserne at kende til.

Grupperne drøftede tre temaer fra folkeskolereformen:

- Lektiehjælp og faglig fordybelse
- Understøttende undervisning
- Åben skole

Grupperne havde fokus på skolebestyrelsernes overvejelser ift. temaerne, og hvad der skal til for at realisere temaerne i skolernes hverdag.

LEKTIEHJÆLP OG FAGLIG FORDYBELSE

Københavns Kommune har udarbejdet en vejledning til lektiehjælp og faglig fordybelse i fritidshjem og KKFO – 0. til 3. klasse. Vejledningen er vedhæftet. I forbindelse med folkeskolereformen er der igangsat en kompetenceudviklingsindsats i Københavns Kommune for pædagogisk personale, lærere og ledere. Pædagogisk personale på skolerne og lærere har således mulighed for at tilmelde sig kurser i lektiehjælp og herunder lærere og pædagogers samarbejde. Derudover er der kurser for pædagogisk personale på skolerne i klasseledelse, understøttende undervisning, arbejdet med læringsmål og bevægelse.

UNDERSTØTTENDE UNDERVISNING

Københavns Kommune har udarbejdet en vejledning til understøttende undervisning, som er vedhæftet. Derudover tilbydes pædagogisk personale på skolerne som sagt mulighed for deltagelse i et kursus om understøttende undervisning. Forvaltningen indsamler løbende gode eksempler på understøttende undervisning, som deles mellem skolerne på inspirationsportalen for medarbejdere på skolerne:

<http://www.mitbuf.dk/folkeskolereform>

ÅBEN SKOLE

Københavns Kommune har udviklet en hjemmeside, hvor skolerne kan få overblik over alle tilbud i forbindelse med åben skole: <http://aabenskole.kk.dk/> Børne- og Ungdomsudvalget har i forbindelse med budget 2014 bevilget 4 millioner kroner i hvert af årene 2014 og 2015 til centralt indkøb af eksterne læringstilbud, som derefter bliver gratis for skolerne at bruge. Disse gratis eksterne læringstilbud formidles blandt andet via denne portal. Hver skole har udpeget to åbenskole ambassadører, som indgår i et åbenskole-netværk.

BEVÆGELSE

Til dialogmødet var der også fokus på bevægelse, da Anne Bahrenscheer, idrætsskordinator på UCC, holdt oplæg om bevægelse i skolen i forbindelse med folkeskolereformen. I forlængelse af dette kan det nævnes, at Københavns Kommune har udviklet en bevægelseshjemmeside, hvor skolerne kan finde inspiration til bevægelse i skoledagen: <http://moveatschool.kk.dk/>

GENERELT OM IMPLEMENTERINGEN AF FOLKESKOLEREFORMEN I KØBENHAVN

Til at understøtte skolernes implementering af folkeskolereformen er der ansat ni dygtige lærere, som skal fungere som faglige fyrtårne i praksisnære kompetenceudviklingsforløb. Disse forløb finder sted på alle skoler i skoleåret 2014/15. Målet for forløbene er teamsamarbejde med et fagligt fokus. Herudover er der ansat otte dygtige lærere og ledere i det faglige implementeringsteam, som yder support til de københavnske folkeskoler i forhold til implementeringen af den nye folkeskolereform. Det faglige implementeringsteam og kan vejlede, inspirere og samarbejde med skolerne om de opgaver og udfordringer, som reformen medfører. Skolerne kan eksempelvis få praksisnær hjælp til skemaplanlægning, arbejdet med læringsmål, bevægelse og meget mere.

På <http://folkeskolereformen.kk.dk/> kan I læse mere om folkeskolereformen i Københavns Kommune.

UNDERSTØTTENDE UNDERVISNING

VEJLEDNING

Indledning

Med folkeskolereformen er der indført en ny tid i skoleskemaet ud over den fagdelte undervisning, nemlig understøttende undervisning. Understøttende undervisning har til formål at supplere og støtte op om undervisningen i fagene og de obligatoriske emner.

I denne vejledning beskrives intentioner, rammer og muligheder for understøttende undervisning på de københavnske skoler. Det er derfor hensigten med vejledningen at synliggøre lovens intentioner, skabe klarhed over muligheder i undervisningen og give eksempler herpå. Understøttende undervisning er en ny form for undervisning, som skolerne skal have tid til at øve sig på både ift. organisering, planlægning og indhold.

Som inspiration til dette arbejde gives konkrete eksempler på understøttende undervisning i praksis. For flere eksempler på understøttende undervisning henvises til mitbuf.dk/folkeskolereform, hvor der også er eksempler på organisering, planlægning og indhold af understøttende undervisning.

Vejledningen omfatter ikke den del af den understøttende undervisning, som knytter sig til lektiehjælp og faglig fordybelse (folkeskolelovens § 15, stk. 2 og 3). Vejledning om lektiehjælp og faglig fordybelse kan findes på mitbuf.dk/folkeskolereform

Vejledningen er målrettet alle skoler og skal understøtte implementeringen af understøttende undervisning samt det tværprofessionelle samarbejde mellem lærere, pædagoger og andre faggrupper.

I Københavns Kommune kan skolerne få support til implementeringen af den understøttende undervisning fra Det Faglige Implementeringsteam (FIT). FIT kan hjælpe med at planlægge den understøttende undervisning, sikre sammenhæng til den faglige undervisning, styrke samarbejdet mellem pædagoger, lærere og andre aktører, komme med eksempler på aktiviteter, hjælpe med at opstille læringsmål samt styrke sammenhæng til de øvrige elementer i folkeskolereformen. FIT arbejder praksisnært og inddrager ledelse og personale efter behov.

Intentioner og rammer for den understøttende undervisning

Den understøttende undervisning har til hensigt at hæve det faglige niveau i folkeskolen ved at give eleverne mulighed for i højere grad end i dag at lære på forskellige måder. Det skal blandt andet ske ved, at eleverne får tid til faglig fordybelse, får afprøvet og trænet færdigheder og kompetencer tilegnet fra den fagopdelte undervisning samt får koblet teori, praksis og undervisning med udgangspunkt i virkelighedsnære problemstillinger. Den understøttende undervisning skal således være med til at skabe en mere varieret skoledag for eleverne.

Al undervisning i folkeskolen skal fremme folkeskolens formål. Dette krav gælder både undervisningen i de enkelte fag, de obligatoriske emner, og for den understøttende undervisning. Det betyder, at den understøttende undervisning skal anvendes til forløb og læringsaktiviteter med direkte sammenhæng til undervisningen i folkeskolens fag og obligatoriske emner eller aktiviteter, som styrker elevernes læringsparathed, sociale kompetencer, motivation og trivsel.

For den understøttende undervisning er der dog friere rammer end for den fagopdelte undervisning. Den understøttende undervisning skal fremme, at der sker en nytænkning af skoledagen, så skolen i højere grad tager udgangspunkt i alle elevers forudsætninger og behov i undervisningen, og som sikrer, at eleverne bliver så dygtige, de kan. Den understøttende undervisning skal altså bidrage til, at alle elever bliver fagligt udfordret, og at undervisningen differentieres, så den imødekommer den enkelte elevs forudsætninger.

Eksempler på understøttende undervisning:

- Opgaver med direkte fagrelateret indhold
- Praktiske og projektorienterede forløb
- Anvendelsesorienterede læringsformer
- Træning og automatisering af færdigheder
- Hyppige elevsamtaler med fastsættelse af læringsmål, løbende feedback og opfølgning
- Motion og bevægelse i det omfang, eleverne ikke får motion og bevægelse i forbindelse med undervisningen i fagene
- Samarbejde med det lokale idræts-, kultur og foreningsliv
- Samarbejde med ungdomsuddannelserne og UU
- Samarbejde med erhvervslivet
- Klassens tid
- Faglig fordybelse
- Lektiehjælp

Det er intentionen, at den ekstra undervisningstid skal skabe bedre muligheder for fx en mere praktisk betonet undervisning med projektorienterede forløb, undervisning i obligatoriske emner som fx færdselslære og seksualundervisning, fokus på elevernes sociale relationer og trivsel, undervisningsforløb uden for skolens område samt besøg på museer og virksomhedsbesøg.

Samtidig skal den understøttende undervisning fungere læringsunderstøttende ved konkret at udvikle med elevernes viden om egen evne til ”at lære at lære”, eller med andre ord at understøtte eleverne i at reflektere over egen læring. Der skal være fokus på læring og understøttelse af, at målene med undervisningen er tydelige for eleverne.

Digital understøttelse

Den digitale skole giver nye læringsrum og nye muligheder, hvor læring er uafhængig af tid og rum. Eleverne kan fx sætte sig ind i nyt stof ved at se små videoer i den understøttende undervisning enten alene eller sammen med andre som forberedelse til undervisningen. Samtidig findes der i dag mange læringapps som kan understøtte undervisningen i fagene. Efterfølgende arbejder eleverne med stoffet i den fagopdelte undervisning, og de voksne fungerer som vejledere for de enkelte elevers læring.

Tilrettelæggelsen af den understøttende undervisning

Kravet om sammenhæng mellem den understøttende undervisning og undervisningen i fagene kan realiseres på forskellige måder. Den understøttende undervisning kan have en direkte sammenhæng til mål for et eller flere fag. Den kan også have et bredere sigte, hvor undervisningen understøtter almene kompetencer, som er væsentlige i alle fag, eller hvor undervisningen fremmer elevernes læringskapacitet, som det er tilfældet ved motion og bevægelse. Den understøttende undervisning kan også understøtte

arbejdet med elevernes selvværd, eksempelvis hvordan man styrker elevernes selvværd samtidig med, at de udfordres i forskellige læringssituationer.

De personer der varetager undervisningsopgaver i klassen skal samarbejde om elevernes læringsmål, herunder også i forhold til, hvordan den understøttende undervisning kan understøtte elevernes læringsmål. Det er lærerens opgave at sikre sammenhæng i undervisningen, og at undervisningen i såvel fag som i den understøttende undervisning leder frem mod de faglige mål for fagene. Det er således lærere, der i planlægningen og tilrettelæggelsen af de understøttende undervisningsopgaver skal sikre sammenhæng med undervisningen i fagene. Planlægningen skal ske i samarbejde med de øvrige faggrupper, som bistår eller selvstændigt gennemfører de planlagte læringsaktiviteter.

Afhængigt af hvordan samarbejdet tilrettelægges og praktiseres, vil der være opgaver, som den enkelte pædagog eller lærer, der varetager den understøttende undervisning, vil skulle tage vare på. Det kan fx dreje sig om konkretisering af læringsmål og synlige tegn på læring, beslutning om konkrete aktiviteter mv. Det er i det hele taget væsentligt at fremme, at de personer, som varetager den understøttende undervisning, opnår ejerskab til de forløb, de skal varetage.

I planlægningen af den understøttende undervisning skal der også indgå overvejelser om, hvilke andre fagområder, kompetencer og øvrige forhold knyttet til folkeskolens formål, fx sociale kompetencer, demokratisk handlekompetence og trivsel, der særligt skal arbejdes med i denne del af undervisningen.

Det er derudover væsentligt at overveje, i hvilket omfang den understøttende undervisning skal integreres i den øvrige undervisning og i hvilket omfang, der primært er tale om et samspil mellem undervisningen i fagene og den understøttende undervisning. Der er således forskel på, om en del af tiden til den understøttende undervisning benyttes i forbindelse med en tværfaglig udedag i matematik, håndværk og design eller historie, hvor eleverne ikke oplever en særlig skelnen mellem timerne i de enkelte fag og den understøttende undervisning, eller om den understøttende undervisning skal have sit eget tema, hvor der fx arbejdes med samarbejdsevner, relationskompetencer og konfliktløsning gennem forskellige spil og bevægelsesopgaver. Teamet kan også drøfte, om der er et fag eller fagligt område, hvor der er behov for en særlig indsats, og på hvilken måde den understøttende undervisning kan indgå heri.

Relationsarbejde i hold

På Hanssted Skole gennemfører man understøttende undervisning i samarbejde mellem lærere fra skolen og pædagoger fra klubben Hansstedgård Fritidscenter. I nogle af timerne er pædagog og lærer fælles om en klasse, hvilket giver god mulighed for at udnytte faciliteter og kompetencer fra såvel skolen som klubben. Den understøttende undervisning har i dette eksempel fokus på at understøtte elevernes læringsparathed med fokus på relationsarbejde og differentierede læringsaktiviteter målrettet den enkelte elevs kompetencer og udfordringsbehov.

Pædagog og lærer planlægger forløbene med tanke for hvilke(n) elev(er), der har brug for at knytte relationer, træne samvær i en mindre gruppe end klassen samt opdage/vise sig selv i et ressourceperspektiv via kompetencer der ikke nødvendigvis er traditionelt faglige. Pædagogen laver aktiviteter med en gruppe af børn i klubben. Aktiviteterne understøtter fælles mål, og kan samtidig bygge på fritidspædagogikken. Der arbejdes relationelt i børnegruppen med aktiviteterne, så eleverne her har mulighed for at vise kompetencer, der ikke ellers nødvendigvis kommer frem i den fagopdelte undervisning.

Et konkret eksempel på aktivitet, kan være programmer og spil på computer, som nogle elever har kompetencer inden for, hvorfor de kan lære deres klassekammerater det. Dermed indgår ligeledes elev-elev læring – under relationsfokuseret vejledning fra pædagogen.

Det er også væsentligt at få afdækket, om bestemmelsen om ca. 45 minutters motion og bevægelse om dagen tilgodeses gennem undervisningen i fagene, eller om kravet delvist skal opfyldes i den understøttende undervisning. Det fremgår således af bemærkningerne til loven, at i de tilfælde hvor bestemmelsen om ca. 45 minutters motion og bevægelse om dagen ikke indgår i undervisningen i fagene, skal kravet imødekommes i den understøttende undervisning. Den understøttende undervisning skal altid understøtte den faglige undervisning. Det gælder også, hvis kravet om de 45 minutters motion og bevægelse opfyldes gennem den understøttende undervisning.

Varetagelse af den understøttende undervisning

Børne- og Ungdomsudvalget har vedtaget, at halvdelen af den understøttende undervisning på de københavnske folkeskoler skal varetages af pædagoger fra de omkringliggende fritidsinstitutioner. Denne model tages op til genovervejelse i Børne- og Ungdomsudvalget i 2016 i forbindelse med implementeringen af en ny fritidsstruktur i København.

Afhængig af målet med den understøttende undervisning i en given situation vil det være forskelligt, hvilken faglig profil det er mest hensigtsmæssigt, at vedkommende, som varetager den understøttende undervisning, har. Hvis målet for den understøttende undervisning relaterer sig til udviklingen af elevernes alsidige og sociale kompetencer, kan pædagogernes kompetencer være særlig værdifulde. Der vil i disse tilfælde være tale om opgaver, som ikke i samme omfang kræver lærerens professionskompetence. Pædagoger og andre medarbejdere med relevante kompetencer tillægges ikke undervisningskompetence under udførelsen af disse opgaver. Hvis målet for den understøttende undervisning derimod relaterer sig direkte til et fagligt indhold, kan det være hensigtsmæssigt, at faglæreren varetager undervisningen.

Lærere og pædagoger i teamet m.fl. kan både sparre med hinanden om, hvordan de konkrete mål skal udformes på baggrund af den enkelte elevs eller gruppes forudsætninger, og de får også et fælles ansvar for arbejdet med dem i praksis. Ved at tage udgangspunkt i elevernes motivation og interesser indenfor rammerne af læringsmålene, kan lærere og pædagoger både i og udenfor undervisningssituationer understøtte elevernes oplevelse af at opnå både personlige, sociale og læringsmæssige succeser. Således understøttes opbygningen og realiseringen af velfungerende læringsmiljøer.

Anbefalinger til et godt tværprofessionelt samarbejde

1. Skolens ledelse skal sætte klare rammer og mål for samarbejdet og forholde sig konkret til, hvad samarbejdet skal bruges til.
2. Teamsamarbejdet er en afgørende faktor for at opfylde hensigterne med den understøttende undervisning. Lærere, pædagoger og andre relevante aktører bør udvikle og planlægge læringsforløb og -aktiviteter i samarbejde, så alle kompetencer benyttes og der skabes sammenhæng med den fagopdelte undervisning.
3. Sørg for forventningsafklaring om, hvem der varetager de forskellige opgaver i skolen, herunder lærere og pædagoger imellem.
4. Opsæt fælles eller differentierede læringsmål for børnene, der kan klargøre, hvad de skal have ud af den understøttende undervisning. Læringsmålene kan være koblet op på faglige mål fra fx dansk eller matematik, men kan også handle om evnen til at samarbejde eller klassens trivsel. Planlæg derefter konkrete aktiviteter for undervisning med udgangspunkt i læringsmålene.
5. Fordel opgaverne med udgangspunkt i de enkelte teammedlemmers kompetencer
6. Samarbejdet kan blandt andet indeholde fælles planlægning, fælles opsamling, fælles evaluering af læringsmål og fælles kompetenceudvikling.
7. Alle i teamet har ansvaret for, at teamet når sine mål

Udover lærere og pædagoger kan også andre faggrupper inddrages i forhold til den understøttende undervisning, eksempelvis lægger folkeskolereformen op til et udvidet forpligtende samarbejde mellem

skoler og det lokale idræts-, kultur- og foreningsliv. Det lokale idræts-, kultur- og foreningsliv kan bidrage til det mere varierede læringsmiljø og også varetage dele af den understøttende undervisning.

Visionen for samspillet mellem de forskellige faggruppers særlige kompetencer, anvendelse af forskellige læringsarenaer og -former, samarbejde mellem de professionelle og frivillige tilsammen skal være med til at skabe en ny folkeskole med dygtigere børn i trivsel. Der skal udvikles professionelle læringsfællesskaber, hvor lærere, pædagoger og andre faggruppers fælles pædagogiske overvejelser og beslutninger om, hvordan der skabes det bedste afsæt for elevernes læring, er i centrum.

Ansvar og rollefordeling

Skolelederen har ansvaret for sammenhængen mellem den understøttende undervisning og fagundervisningen. Skolelederen skal derfor have fokus på lærere og pædagoger samt eksterne underviseres mulighed for koordinering og samarbejde i relation til den understøttende undervisning.

	Roller og ansvar
Lærer	Det er lærerens opgave at sikre sammenhæng i undervisningen, og at undervisningen i såvel fag som i den understøttende undervisning leder frem mod de faglige mål for fagene. Det er således lærere, der i planlægningen og tilrettelæggelsen af de understøttende undervisningsopgaver skal sikre sammenhæng med undervisningen i fagene. Planlægningen skal ske i samarbejde med de øvrige faggrupper, som bistår eller selvstændigt gennemfører de planlagte læringsaktiviteter.
Pædagog	En række af de understøttende undervisningsopgaver i den øvrige del af skoledagen kan ofte med fordel gennemføres af pædagoger. Det pædagogiske personale skal indgå i team sammen med lærere med det særlige fokus at have opmærksomhed på alle de enkelte børn og unges kompetencer, og på den måde fungere som lærernes sparringspartner, når det gode, motiverende læringsmiljø skal skabes. Det pædagogiske personale kan understøtte arbejdet med læring, sprog og kulturskabende processer, herunder også medvirke til at skabe rammer for inkluderende læringsmiljøer for børn og unge i udsatte positioner, der understøtter deres naturlige læringsbegær. Pædagogerne bærer dermed, sammen med lærerne, en del af ansvaret for at sikre sammenhæng mellem understøttende aktiviteter/forløb og den øvrige fagundervisning.
Skoleleder	Det er skolelederens ansvar og den samlede skoleledelses opgave at sikre sammenhæng mellem undervisning i fagene, de obligatoriske emner og den understøttende undervisning samt beslutte, hvordan samarbejdet med det lokale idræts-, kultur og foreningsliv og det gensidige forpligtende samarbejde med musik-, kunst- og kulturskolen skal udmøntes. Skolelederen kan med fordel sætte mål for samarbejdet mellem lærere, pædagoger og øvrige aktører i skolen og for skoledagens organisering samt de fagprofessionelles opfølgning på elevernes faglige progression og resultater.
Skolebestyrelse	Skolebestyrelsen fastsætter principper for skolens virksomhed, herunder for skoledagens organisering og for organiseringen af den understøttende undervisning. Herunder principper for samarbejdet med lokalsamfundets kultur-, folkeoplysnings-, idræts- og foreningsliv samt de kommunale eller kommunalt støttede musikskoler og ungdomsskoler.

Det er skolelederens ansvar at skabe en kultur på skolen, som fremmer videndeling og godt samarbejde mellem forskellige faggrupper. Det gælder fx i forhold til integreringen af pædagoger i skolen og i forhold til de mange faggrupper, som i større eller mindre udstrækning vil være en del af skolen i forbindelse med den understøttende undervisning og inden for rammerne af åben skole. Således har skolelederen ligeledes ansvar for at sikre, at lærere og pædagoger har mulighed for at mødes og koordinere og organisere den understøttende undervisning.

Planlægning af sammenhæng mellem fag og understøttende undervisning

Et klasseteam bestående af 3 lærere og en pædagog drøfter én gang om ugen ved et skemalagt møde, de enkelte elever, klassens sociale liv, faglige temaer, mål og aktiviteter. I dette samarbejde bliver lærere og pædagog enige om de faglige mål, hvilke faglige forløb, der skal iværksættes samt hvilke indsatser, der er behov for i de forskellige klasser.

Her kan fx aftales, at det kommende forløbs tema i dansk skal være mobning og trivsel, og at pædagogen i den understøttende undervisning skal have fokus på klassens sociale spilleregler og samspil, mens arbejdet i den fagopdelte undervisning skal tage udgangspunkt i skriftlige materialer om emnet, f.eks. noveller og essays. Teamet fastlægger i grove træk, hvilke aktiviteter den understøttende undervisning skal indeholde. De omfatter bl.a. strukturerede classesamtaler om hensigtsmæssig adfærd og udformning af klasseregler, dramatiseringsøvelser, produktion af plancher, tegneserier eller mindre historier om emnet, eller forskellige fælles lege, hvor målet er, at der bliver skabt trykthed og fællesskab, og at eleverne bliver opmærksomme på hinanden.

Koblingen mellem arbejdet i faget dansk og den understøttende undervisning styrker muligheden for at beskæftige sig med emnet på flere forskellige måder og skaber en bedre platform for pædagogens arbejde med den understøttende undervisning.

Omfanget af den understøttende undervisning

Den understøttende undervisning ligger i den del af den samlede tid, som ikke udgøres af undervisningen i fagene. I budgetudmeldingen er den understøttende undervisning sat til at have følgende omfang:

	0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.
Klokketimer til USU iht. budgetudmeldingen	10,14	5,68	5,68	4,79	3,21	2,32	2,32	4,43	4,43	5,32

Omfanget af den understøttende undervisning kan variere fra skole til skole, idet man lokalt kan vælge at have mindre omfang af tid, der går til pauser. Det kan fx være tilfældet, hvor en skole har en fast udeskoledag, hvor aktiviteterne har en sådan karakter, at eleverne ikke har behov for frikvarter. Ligeledes kan placeringen af timerne hen over ugen have betydning for, hvor meget tid til afsættes til frikvarter.

På mitbuf.dk/folkeskolereform kan du finde eksempler på skemalægning med plads til understøttende undervisning.

Holddannelse

Den understøttende undervisning kan organiseres i hold inden for den enkelte klasse og på tværs af klasser og klassetrin. Den understøttende undervisning er ikke omfattet af de begrænsninger, som gælder for holddannelse i undervisningen i fagene.

FIRST LEGO League

Guldberg Skole har sammen med 7-8 andre københavnske partnerskoler deltaget i FIRST LEGO League (FLL), som styres af Utterslev Naturfaglige Profilskele. De deltagende klasser arbejder med en eksternt stillet udfordring til undervisningsforløbet og skal komme med innovative løsningsforslag. Erfaringerne med arbejdsformen og skiftet mellem teori og praksis er særdeles gode.

Eleverne skal opnå faglig viden om teori og kunne bruge den i praktiske undersøgelser og øvelser i forbindelse med robot-programmering og –kørsel. De lærer at arbejde i hold, hvor holdenes deltagere løser hver deres opgaver. De skal bearbejde og fremlægge innovative løsningsforslag, lære at programmere og styre en robot, samt løse en række udfordringer og præsentere forslag og vise det i praksis for fagligt kompetente voksne (dommergruppen ved turneringen).

Konkurrencen har afsæt i naturvidenskabelige, tekniske og samfunds-faglige problemstillinger. Skolen kan udvælge klasser fra 5. til 8. klassetrin.

Der arbejdes med et års-tema i samarbejde med andre kommuners skoler under ledelse af Ballerup Kommune og DTU-Ballerup. I 2013 var temaet ”Natures Fury”, og eleverne skulle fremlægge forslag til løsninger til udfordringen i temaet. Udfordringerne omfattede faglige gennemgange af jordskred, vulkanudbrud, flodbølger, tsunamier o.l., samt deres opståen og indflydelse på natur- og kulturområder, samt mennesker og samfund.

Eleverne lavede en præsentation af udvalgte sider af temaet for en ekstern dommer-komité ved en turneringsdag for samtlige skoler i Ballerup-turneringen. Endelig skulle eleverne konstruere og programmere en robot, som kunne håndtere og løse et antal givne udfordringer på en fælles bane for de deltagende skoler.

Hyppige elevsamtaler

Der er i den understøttende undervisning mulighed for at afholde hyppige elevsamtaler, hvor lærer og elev sætter mål for elevens faglige og personlige udvikling og følger op på elevens progression og resultater. Det gælder både i forhold til faglige mål og i forhold til elevens sociale trivsel.

Hyppige elevsamtaler

Nogle skoler har hyppige, individuelle elevsamtaler særligt på de ældre klassetrin, hvor omdrejningspunktet for samtalen er elevens faglige progression. I den forbindelse inddrages elevens indsats, motivation og trivsel. Den enkelte elev kan fx føre en logbog over sit arbejde, som samtalen kan tage udgangspunkt i. Samtalerne er med til at fastholde elevernes fokus på deres faglige progression. Lærerne vurderer, at samtalerne er et godt redskab til at opnå en aktuel og kvalificeret viden om elevens læring. Det giver mulighed for hurtigt at følge op, både i indsatsen i skolen og i dialogen med hjemmet. Eleverne giver udtryk for at være glade for samtalerne. De oplever, at de her får hjælp til at holde fokus på det, der skal arbejdes med og læres, og de får konkret feedback på deres resultater og indsats.

To-sprogede elever

I bemærkningerne til folkeskoleloven nævnes specifikt i forhold til understøttende undervisning intentionen om at tilgodese elever med to-sproget baggrund. Det skal ske ved at styrke deres muligheder for at tilegne sig det danske sprog og dansk kultur ved bl.a. at kunne deltage i en mere fritids- og interessebetonet undervisning, som er et karakteristika for den understøttende undervisning. Det er fx tilfældet, når undervisningen har et stærkere praktisk og oplevelsesorienteret præg, som bidrager til den sproglige udvikling. De to-sprogede elever kan i særlig grad drage fordel af skolens interaktion med det omgivende samfund, fx i mødet med undervisere fra sportsforeninger, kulturinstitutioner og andre organisationer med fritidstilbud.

Undervisningen i dansk som andetsprog er en dimension i den almindelige undervisning, som bygger på elevernes samlede kompetencer, hvorved elevernes modersmål nyttiggøres i den almindelige undervisning, fx ved at inddrage tosprogede lærere.

Som noget nyt kan undervisningen i dansk som andetsprog, som ikke foregår som en integreret del af undervisningen i den almindelige klasse, foregå inden for den tid, der er afsat til understøttende undervisning. Der er dermed ikke tiltænkt nogen ændring, for så vidt angår undervisningen i fagene, hvor særskilt undervisning i dansk som andetsprog som udgangspunkt kun kan foregå uden for den almindelige undervisningstid i fagene.

Fra jord til bord

På en skole fremstilles grøntsager fra skolens egen køkkenhave. Eleverne er gartnerne i køkkenhaven, kokkene i køkkenet og sælgerne i "boden". Undervisningen rummer flere ting. Dels er der bevidstgørelsen om jord-til-bord, men der er også en sundhedsmæssig bevidstgørelse, hvor børnene lærer at være kritiske med, hvad de putter i munden, og at indtagelsen skal ske under ordentlige forhold. Når man spiser sammen, udvikler man sociale relationer. Eleverne undervises i at dyrke grøntsager og at lave mad på sikkerhedsmæssig forsvarlig vis. De skal kende hygiejnereglerne, når de laver mad til andre. Undervisningen foregår i et samarbejde mellem lærere og pædagoger. Alle er bekendte med trinmål og årsplaner.

Inklusion

Den understøttende undervisning skal ligesom undervisningen i fagene give eleverne differentierede udfordringer, der imødekommer deres forskellige behov. I et team kan det derfor være væsentligt at drøfte, hvilke behov der kan være i en klasse eller på en årgang, og hvordan disse behov bedst tilgodeses.

Resultatet af drøftelsen kan være, at teamet konstaterer et behov for at inddrage skolens eller kommunens ressourcepersoner inden for et eller flere områder – fx i forhold til at fremme et læringsmiljø, hvor eleverne bedre kan benytte deres forskellighed til at skabe et lærende fællesskab ved bl.a. at have fokus på den enkeltes deltagelsesmulighed.

Det kan også være, at teamet på baggrund af tilrettelæggelsen af den understøttende undervisning og den faggruppe, der varetager den, har opnået særligt positive erfaringer i forhold til en klasse som helhed eller i forhold til bestemte elever, som kan overføres til undervisningen i fagene.

Turboforløb på Kirkebjerg Skole

På Kirkebjerg Skole har de kørt turboforløb målrettet elever med særlig interesse og engagement i 5.-6. klasse. Skolen benytter turboforløb til at udfordre fagligt dygtige og særligt motiverede elever. Når der udvikles og gennemføres forløb målrettet den fagligt stærke gruppe, bliver der skabt et fællesskab, hvor høje faglige kompetencer respekteres og værdsættes, og eleverne får mulighed for at dyrke deres talenter sammen med ligesindede. I disse forløb arbejder eleverne aldersintegreret og på tværs af parallelklasser.

Et af forløbene var et tværfagligt projekt omkring havbiologi i samarbejde med Københavns Kommunes Øresundsmiljøskole, Teknik og Miljø Forvaltningen og en uddannet skuespiller. Formålet var, at eleverne lærte om miljøet i havet ved undersøgelse i praksis samt om formidling af det lærte stof på en anderledes måde.

På Øresundsmiljøskolen dykkede eleverne med snorkel fra Amager strand og udforskede livet på sandbund, tangskov og stenrev. De fangede fisk i en rejehov i waders, flåede fiskene og tilberedte dem efterfølgende selv. I Københavns havn lærte eleverne, hvordan det er muligt at holde vandet i havnen så rent, at det er muligt at bade.

Teaterpædagog Gitte Ballesheim fulgte processen sammen med naturfagslærer Helle Krogaard. Ballesheim støttede eleverne i at formidle deres faglige viden på en ny innovativ måde. Afslutningsvis blev skolens aula forandret til havets bund og nogle af eleverne fremlagde i roller som fisk, hvad de havde lært.

Klassens tid

Klasselærerfunktionen placeres i den understøttende undervisning i overensstemmelse med et af formålene med den understøttende undervisning. Det er derfor vigtigt, at den enkelte skole eller teamet om en klasse beslutter, hvordan de emner og opgaver der ligger her indenfor, kan blive varetaget i den understøttende undervisning.

Åben skole og understøttende undervisning

Med folkeskolereformen er der en intention om et styrket samarbejde med lokalsamfundets kultur-, folkeoplysnings-, idræts- og foreningsliv, kunst og kulturskoler og med de kommunale eller kommunalt støttede musikskoler og ungdomsskoler, der kan bidrage til opfyldelsen af folkeskolens formål og mål for fag og obligatoriske emner. Samarbejdet skal bidrage til at fremme folkeskolens fag og formål, hvilket betyder, at samarbejdet bl.a. kan ske i tiden til den understøttende undervisning. Du kan læse mere om åben skole og de gratis eksterne læringstilbud der er til de københavnske skoler på aabenskole.kk.dk

Virksomheden/foreningen som skolen samarbejder med skal indhente privat straffeattest og børneattest på de involverede medarbejdere.

Skole-erhvervssamarbejde

Sortedamskolen samarbejder med advokatvirksomheden Kromann-Reumert om et forløb for skolens 9.klasser. Forløbet skal give eleverne konkret viden om en advokats daglige arbejde og indblik i virksomhedens øvrige jobfunktioner.

Forløbet giver eleverne nye perspektiver på samfundsfagsundervisningen, viden om grundlovens betydning for samfundet og indsigt i, hvordan en advokats arbejdsdag forløber. Endvidere lærer eleverne med hjælp fra virksomhedens advokater at omsætte deres viden til praksis. Forløbet har til hensigt at motivere eleverne til deres videre uddannelse.

Forløbet retter sig mod 9. classes elever i fagene dansk og samfundsfag, og involverer Kromann-Reumert som ekstern samarbejdspartner.

Inden eleverne besøger Kromann-Reumert, har de beskæftiget sig med demokrati og grundloven i samfundsfag. Besøget hos Kromann-Reumert omfatter en rundvisning m.m. og et rollespil i en retssal, hvor eleverne, akkompagneret af advokater som gæstelærere, får mulighed for at omsætte deres viden til praksis ved at udspille en fiktiv rolle.

Hvad er ikke understøttende undervisning

Selv om der er ganske vide rammer for, hvad indholdet af den understøttende undervisning kan være, er det ikke al tiden på skolen ud over undervisningen i fagene, som kan kategoriseres som understøttende undervisning. Elevpauser eller andre aktiviteter, som ikke er obligatoriske, er således ikke en del af understøttende undervisning.

Det gælder også, at undervisning, som gennemføres af personer uden tilstrækkelige relevante kompetencer ikke kan tælle som understøttende, med mindre underviseren har modtaget en forudgående instruktion af en fagperson. Hvilken instruktion der er nødvendig for at kunne gennemføre et forløb tilstrækkelig kvalificeret, vil bero på skolelederens konkrete vurdering. I nogle tilfælde vil det være tilstrækkeligt med en kort skriftlig instruktion, der anviser, hvorledes nogle aktiviteter skal forløbe. I andre tilfælde og typisk ved længerevarende og mere sammenhængende forløb af fx tre lektioner eller mere vil instruktionen ofte kræve en dialog mellem den ansvarlige underviser og vikaren.

Bevægelse og læring.

Anne Bahrenscheer

AB4@UCC.dk

Læring gennem fysiskaktivitet.

Skolereformen har sat fokus på læring gennem bevægelse.

"Der skal arbejdes med idræt, motion og bevægelse 45 min dagligt på alle klassetrin" (Lovtekst fra skolereformen).

Opdraget til lærere og pædagoger er; at bevægelse skal kunne bruges som metode til faglig læring.

Denne forandring kræver;

- nye samarbejdes rum.
- nye rutiner.
- en reflekteret og fagligt forankret viden.
- kompetencer og færdigheder hos lærere og pædagoger hvis det skal lykkedes de professionelle voksne at medvirke til;

"At fremme sundhed hos børn og unge og understøtte motivation og læring ..." (lovtekst).

Hvad er der konsensus omkring når det gælder sammenhængen mellem bevægelse og læring?

(konsensuskonference 2011, deltagere Svenske og Danske forskere samt rep. Fra idrættens organisationer og Kulturministeriet))

.....en dokumenteret sammenhæng mellem fysisk aktivitet og læring uanset alder...

Fysisk aktivitet med høj intensitet øger dannelsen af BDNF (Brain Derived Neurotrophic Factor) **i hjernen;** Plasticiteten øges, der dannes nye hjerneceller, BDNF fremmer strukturelle og funktionelle ændringer i hjernen, hvilket har en positiv effekt på læring og hukommelse.

Jens Bo Nielsen:
Institut for idræt ved
Københavns universitet.

Dokumenteret sammenhæng mellem fysisk aktivitet og læring uanset alder...

- **”fysisk aktivitet forbedrer kognition.**
-Det er sandsynliggjort i forhold til problemløsning, logisk tænkning, rum opfattelse, sproglige færdigheder, arbejdshukommelse, selvopfattelse og opmærksomhed.”

*Kulturministeriets udvalg for idrætsforskning, 2011
Konsensusrapport. Maria Åberg (Göteborg universitet)
tvillingestudie.*

Dokumenteret sammenhæng mellem fysisk aktivitet og læring uanset alder...

- "læring fremmes bedst, hvis den fysiske aktivitet er udfordrende, varieret og indebærer succesoplevelse."
- Fysisk aktivitet kan være et redskab til en positiv udvikling af; mentale, emotionelle og sociale processer.

*Kulturministeriets udvalg for idrætsforskning, 2011
Konsensusrapport*

Dokumenteret sammenhæng mellem fysisk aktivitet og læring uanset alder...

- "fysisk aktivitet integreret i undervisning har vist sig at fremme læring."
- Glæden - motivationen ved bevægelse , leg og idræt hvordan bevarer vi den?

(Kulturministeriets udvalg for idrætsforskning, 2011)

(Best & Miller 2010)

Fagopdelt undervisning

Boglige fag og evt. valgfag (minus idrætsundervisningen)

”Der skal arbejdes med idræt, motion og bevægelse 45 min dagligt på alle klassetrin” (Lovtekst fra skolereformen).

5 x 45 min = 225 minutter. (gennemsnitlig pr. uge.)

2 x 45min= 90minutter/ **60 minutter** (idrætsundervisning pr.

uge)(Undersøgelser viser et min. på 32% aktivitet = 29 min.pr. 2 lektioner)

225 minutter - 60minutter=165 minutter pr. uge = **33minutter** pr. dag

Ved 7 lektioner:

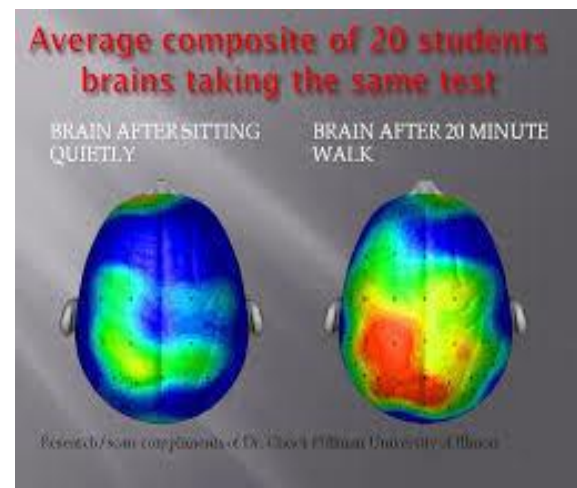
FX; 33 minutter/ 7 lektioner=5 minutter pr. lektion

Bevægelse i undervisningen:

Bevægelses ur.....

Bevægelsesbånd...efter frokostpausen..

Morgenløb.....

Taksonomi over typer af fysisk aktivitet

Type 1
Aktive pauser

Type 2
Fysisk træning

Type 3
BIU-aktiviter*

Type 4
Idrætsfaget

*BIU-aktiviteter:
'Bevægelse Integreret
i Undervisningen'

BIU-1
Lav intensitet

BIU-2
Høj intensitet

Nye muligheder og perspektiver.....

Lærere og pædagoger skal skabe nye kollegiale relationer.

De to professioner skal sammen skabe en meningsfuld hverdag for børn og unge i folkeskolen og i denne tænkning inddrage bevægelsesaktiviteter som en ny mulighed i læringsrummet - i en kobling med de fag, vi kender så godt; dansk, matematik og sprogfag.

Her bliver de gode og velbegrundede idrætspædagogiske og idrætsdidaktiske beslutninger vigtige....

Pædagogikken kommer først og der skal altid være en intention med det der igangsættes.

Perspektiver på bevægelse og læring, i relation til folkeskolereformen.

Tak for ordet .

Anne Bahrenscheer

AB4@UCC.dk

MØDESTRUKTUR

- Forældreråd
- Økonomi
- Målsætningsdebat
- Kontakt Forældre
- Aktivitetsudvalg
- Ad hoc udvalg

- Elever x 2
- Forældre x 2
- Lærere x 2
- Ledelse
- Udvalg 1
- Udvalg 2
- Udvalg 3

?

?

?

?

Dagsorden til skolebestyrelsesmøde nr. 22

?

Mødedato: Tirsdag d. 16.9.14. **Mødetid:** 19.00 til 21.00.

Bemærk: Der er ingen mødetidspunktet ikke er spising før mødet.

Mødested/lokale: Kastelsvej 84 i den nede skolegård foran den gamle bygning.

Deltagere: Skolebestyrelsen og tegnsprogstolk. **Afbud/fraværende:** [redacted]

Referent: HS

?

Holsteinsgade 11

2100 København Ø

Tlf.: 35289696

mail@langelineskolen.kk.dk

www.langelineskolen.kk.dk

Dagsordenspunkt	Indhold	Bilag	Ansvarlig
1. Gennemgang og godkendelse af dagsorden	1.1 Gennemgå og godkendes for at sikre forventningsafstemning	x	ARN
2. Godkendelse af referat fra sidste møde	2.1 Er der ændringer eller bemærkninger? Svend Erik har skrevet ud af referatets form og indhold.	x	ARN
3. Orientering fra skolens leder	3.1 Nyt fra skolens leder:		
4. Orientering fra skolens personale	4.1 Nyt fra skolens personale:		JVO, FL
5. Orientering fra skolens forældre	5.1 Nyt fra skolens forældre: Spisning forud for møderne? Indeklimatehenvendelse fra forældre til klasse, Deltagelse i RS Kick off d. 26.9.14 - hvem har mulighed for at deltage?		MG, ARN
6. Orientering fra skolens ledelse	6.1 Nyt fra skolens ledelse: Opstart, FS, Byggeri, Oversigt over skolens principper Bilag	x	Ledelsen
7. Orientering fra udvalg	Forældreråd SPK Forældreråd KFO Økonomiudvalg Kontaktforældre		
Pause (15 min)			
8. Punkter til drøftelse	8.1 Planlægning af arbejdsformiddag i den nye skolebestyrelse Michele og arbejder i et oplæg. 8.2 Problemer med den nye hvide bygning på Kastelsvej Michele og Andreas har efter det seneste skybrud og de efterfølgende vandskader på skolens bygninger på vegne af bestyrelsen skrevet til direktionen og forvaltningen. Hvordan skal vi som bestyrelse fremadrettet forholde os til den aktuelle situation? 8.3 Oplæg af repræsentant fra Eldresagen Oplæg om et muligt samarbejde mellem skolen og Eldresagen. Drøftelse af muligheder og perspektiver for et samarbejde.		MG, ARN ARN KB
9. Punkter til beslutning			
10. Eventuelt	10.1 Emner der ikke falder ind under den faste forretningsorden		
11. Sager	11.1 Vedrørende enkelte personer eller enkelte sager:		
Til kommende møder	Vedtagelse af Politik mod digital mobning mv., Kvalitetsrapport 2014		

?

OPGAVE: Styr på samtalen

En ordstyrer er et rigtig godt udgangspunkt for at skabe en god samtale. En ordstyrer kan nemlig sikre struktur i samtalen og at deltagerne fokuserer på det relevante.

Kvaliteten af samtalen er afgørende for at skabe læring i en gruppe. Taler deltagerne i munden på hinanden, er alle tavse eller er det kun nogle få der siger noget, så kan det være et udtryk for, at samtalen ikke fungerer.

Essensen af en god samtale er, at alle byder ind, ingen afbryder og alle bliver hørt. Selvfølgelig er der forskel på folk og det skal der også være plads til.

Men for at skabe en god samtalepraksis, så forudsætter det, at alle er opmærksomme, kun byder ind i samtalen når man har et bidrag, og men holder sig tilbage, når andre har ordet. Det kræver også, at dem der har ordet undgår for mange svinkeårinder.

Ordstyrelers opgave trin for trin

Dette er en beskrivelse af ordstyrerens opgave:

- **Lav talerliste.** Det er vigtigt, at dem der markerer kan se, at de bliver ført på talerlisten. Man skal derfor være opmærksom på, når nogle markerer og hurtigt notere dem.
- **Kun håndoprækning, når man vil skifte emne.** En lærende samtale, er når man undersøger et emne. Det forudsætter derfor, at deltagerne kan byde umiddelbart ind, med et uddybende spørgsmål eller en direkte kommentar uden at skulle vente. Ønsker en deltager der i mod at inddrage et nyt perspektiv eller helt skifte retning og derved give samtalen et nyt undersøgelsesfelt, skal vedkommende på talerlisten. Det betyder at du skal tillade kommentarer og spørgsmål, når de direkte relaterer sig til det sagte. Mens du skriver folk på talerlisten, hvis de vil i en ny retning.
- **Fokus på ét emne ad gangen.** Hvis nogle deltagerer helt skifter emne, eller begynder at køre i ring, så er det din opgave som ordstyrer at få samtalen tilbage på sporet. Du kan enten lade vedkommende tale færdig og tage ordet og vende tilbage til det spørgsmål I kom fra. Du kan også afbryde vedkommende og sige du måske synes, I er på vej væk fra emnet nu.
- **Lav en opsamling inden I går videre.** Når du synes et emne er tilstrækkeligt belyst eller samtalen går i ring, så forsøg at lave en kort opsamling. Gerne på en tavle. Opsamlinger hjælper med at få lukket et emne ned, så der bliver plads til at komme videre. Samtidig fungerer opsamlingen som en påmindelse om, hvad I har undersøgt. Din opsamling kan f.eks. være et par sætninger, der sammenfatter det, I har talt om. Skriv det gerne på en tavle, flipover eller et andet sted, der er synligt for alle deltagerne.
- **Gør opmærksom på jeres regler.** Det er ikke nok at forklare samtalens spilleregler én gang. De skal gentages i ny og næ. Men gentag dem kun når du oplever samtalen udvikler sig på en u hensigtsmæssig måde eller at "formen" skrider.

Opfølgning og evaluering

Sørg for at give plads i slutningen af mødet til at evaluere om der er kommet mere retning på samtalen. Det er derudover vigtigt, at I løbende evaluerer udbyttet af jeres møder. Herunder også den måde, I fører samtaler på.

Samtaler og processer

Hvis I oplever at samtalerne fungerer godt i gruppen, så kan I sagtens eksperimentere med andre former for processer og samtaler end håndopprækning.

Der findes en lang række procesværktøjer der kan være med til at stimulere samtalen. Der er ikke rigtigt nogen regler for, hvad der virker og ikke virker. Det hænger i den sidste ende sammen med, hvem I er som mennesker. Det vil derfor være for omfattende eller for overfladisk her at komme med nogle konkrete bud.

Ib Ravn forsker i møder på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) og er nestor for mange danske facilitatorer. Han har skrevet en fin lille introduktion i en artikel på lederweb.dk. Her kan du blive lidt klogere på, hvad der skal til for at facilitere den gode samtale.

<http://www.lederweb.dk/Strategi/Organisationskultur/Artikel/91942/Fra-modeledelse-til-modefacilitering>